

ESTD : October, 1994
THLA TIN CHHUAH CHANCHINBU
Kum khat lak man ₹50

FEBRUARY, 2022

Postal Registration No. MZR/70/2021-2023
RNI Registration No. 66996/96

Kristian Naupang

Vol. 28 Issue No. 325

NAUPANG THA LEH SAVATE

• Naupang tha leh Savate • Isua kum puan
• Barnaba • Lalpa remruat

Editor

Rinsailovi

Managing Editor

Rev. Lalbiaknia

Joint Editors

Rev. Benjamin Lalrinmawia

Upa Neihthanglunga

R. Lalbiakdika

Zohmangaiha

Circulation Manager

Lalremmawia

Kristian Naupang

Synod Office, First Floor

Mission Veng, Aizawl - 796001

Phone: 0389-2324590

email: kristiannaupang@gmail.com

A man pe duh leh a bu la duh chuan

Circulation Manager hriattir tur a ni.

Kum khat lak man ₹50

Kristian Naupang thu chhuabte bi Editor ngaib dan a ni vek kber lo.

A chungu thu awmte

Phêk

1. Editorial	 1
2. Naupang Tha leh Savate	 2
3. Isua kum puan	 6
4. Lalpa Remruat	 8
5. Vântirhkoh	 10
6. Barnaba	 16
7. Quiz	 20
8. Hmutheitua	 21
9. Hriatzauna	 26
10. Chei rawh le	 31
11. Ka hmuh ang hmu thei rawh	 32

Editorial

RINAWMNA

Ṭum khat chu sumdâwnṅ hausa tak mai hian a aiawhtu tûr a hnathawkho zîng aṭanga thlan chhuah a duh a. Hnathawkho chu pangpâr chi a pe ṭheuh va, chu pangpâr chi chu kui ṭiaka a pot nêna a hnêna keng leh ṭheuh tûrin a chah hlawm a.

Kum te a lo vei hnu chuan hnathawkho chuan an thlai chi kui ṭiah chu an hotupa hnênah an keng hlawm a, mi pakhat pangpâr chi kui ṭiak ve thei lo hi a awm a. Chu pa chuan inthlahrung takin a pot ruak chu an hotupa hnênah chuan a keng ve a.

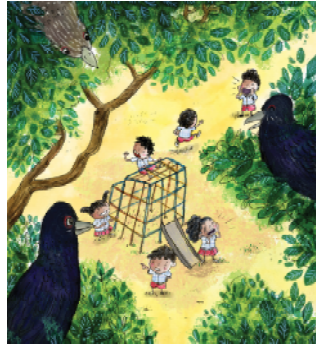
An hotupa chuan an pangpâr chi kui ṭiah chu a en dan dan a, pot ruak a hmuh chuan, “Hei hi tu ta nge?” tiin a zâwt a. Chu pot neitupa chuan inthlahrung tak chungin, “Hotupa, keima pot a nih kha. I pangpâr chi mîn pêk kha ka kui ṭiak ve thei hauh lo mai,” tiin a lo chhâng a.

Chu veleh an hotupa chuan a aiawhtu atân chuan chu pot neitu chu a thlang ta a. Hnathawkho chuan mak an ti hle mai a. Chutah an hotupa chuan, “Ka pangpâr chi pêk che u kha pangpâr chi ṭha lo a ni a, a ṭiak thei lo vang. Pangpâr chi danga in lo thlâk avângin in kui ṭiak a, he pa chiah hian thu dik a sawi a ni,” a ti ta a.

Rinawm taka thil kan tih ṭhin chuan a tîrah duhawm takin lang nghâl lo mah se, mi dangin kan rinawmna rah chu hmuh hun an la nei dâwn a ni. Nangni naupangte pawh hi rinawm taka in awm chuan in rinawmna lâwmmán in la hmu ngei dâwn a ni.

NAUPANG THA LEH SAVATE

Naupang tha kan tih chu nu leh pa thu âwih, Kristian tha tak, tân ang laiah chuan lehkha pawh zir peih tak an ni ti ila a sual âwm lo ve. Lehkha zir peih lo zawng zawng kha an sual tihna chu a ni lo va. Naupang tha rêng rêng chuan ni tina an zirtîrtute thu te, Sunday School-a an zirtîrtute thu te an âwih thei êm êm a. Tih loh tûr an tih rêng rêng an tilui ngai lo va, an châk zâwn deuh pawh lo ni sela, nu leh pa leh zirtîrtuten tih loh tûra an hrilh chuan thu âwih takin an zâwm thîn. Eng thil pawh an tih châk loh zâwn pawh ni se, ti tûra nu leh pa te, an zirtîrtuten an hrilh chuan châk zâwk ni âwm takin an ti zêl baw k thîn. Hetiang tak hi naupang tha kan tih chu an ni a, Pathian thu angin dam pawh an dam rei thîn a ni.

Savate: Khawvêlah hian sava hi chi hrang hrang tam tak a awm an ti a. A vai chuan Mizoramah an awm ve lo vang a. Mizoramah pawh hian chi tam tak chu an awm ve a ni. Mizorama sava hming lâ deuh deuh chu – Vavu, Daikat, Dawithiamâ, Dawket, Dâwntliang, Hrangkir, Irliak, Kânghlai, Vaiva, Vakul,

Kâwlhâwk, Kireuh, Lailên, Tlaiberh, Tukkhumvilik, Varihaw, Varung, Kawlrit, Vaki, Rampârva, Chawngzawng, Choâk, Changkak, Pît, Mu chi hrang hrang, Vamûr, Pengleng, Tuklo, Bêmkâwng, Tawllâwt, Vapual leh a dang tam tak an ni.

Tûnhma chuan Mizoramah hian an tam êm êm a, nun an tihlim a, bâwng pa sen mawi tak tak han hmuh te, sava rual hrâm dân chi hrang hranga hrâm han hriat te hian min tihlim êm êm thîn.

Vânduathlâk takin Mizote hian savate duat nachâng kan hre lo rei lutuk a. Kan theih tâwka tam kan that a, kan thah theih dân dânin kan that tawp mai a. Kan tâna an ẵangkaina lam rêng rêng kan chhût pha lo va; tichuan, Pathianin leilung luah za tûra a ruahman si kha, keini Kristiante hi kan chênpuì tûra Pathian ruatte tân kan nun a râwng lutuk a, kan thah bâng la dam chhunte pawhin hlauthâwng takin kan ram min pêm bosan ta a ni. Tûnah chuan kan rama sava mawi tak takte hi hmuh tûr an awm tawh lo va, sava hmu ngai tawh mang lo naupang pawh in awm ẵuh ang. Khawpuiah a zual a, naupang tam tak chuan kan hla lâk tak, “*Zîngah savaten Pathian an fak a,*” tih hlate hi chu a bain an sa vêl mai mai a ni. Sava an hmu ngai lo va, savaten Pathian an fak thîn tih pawh an hre hek lo.

Sava tel lo chuan: Pathianin kan chênpuì tûra a ruat hian awmze nei lovin a ruat lovang tih ring ila. Inmamawh tawn, inẵanpuì tawn tûra a duan kan

ni. Chu ruahmanna hre lo chuan kan lo suat char char a, kan hriat loh lamah kawng tam takin kan tuar ngei ang. Mizote chawhmeh lâr tak pakhat zawngtah hi tui in ti ve em? Tûnlai chuan hêng chawhmeh tui tak te hi an dam rei thei ta rêng rêng lo mai a. Amah eitu thil nung, vual ang deuh hi a awm ve a. Hei hian rei lo têah a ei hlum zung zung mai a ni. Hêng rannungte hi savate chaw tui tak a ni a; nimahsela, kan zawngtah min vênhimsaktu chûng savate chu kan lo thah rêm zawh tâk avângin hêng rannung, zawngtah eituho hi hmêlma nei lovin an awm ta a, kan zawngtah an ei hlum zung zung ta mai a ni.

Mulukawlh kan hria em? Ramhnuaia ramsa te, kan ran vulh ngei te pawh eng vângin emaw an lo thi a, an sa chu ãawih uih hum hum tûr a ni. Chu ãawih

uih rimchhia chu hrisêlna atân a ãha lo êm êm a, tho tipungtu pawh a ni. Chutiang laka min vêng tûr chuan an uih ãawih hmain Mulukawhlte hian an lo ei zo zung zung a, an zârah boruak thianghlim kan hîp thei a nih chu. Choak te pawh hi kan bawllhlawh paih chhar faitu an ni a, an hlu khawp mai. Sava tam tak chuan ramsa lian zâwk hrik te an ei faisak ãhîn a, an inchhawr tawn nasa êm êm a ni.

Hetiang zâwngh leh heti kawng lo deuh pawh hian savate kan tângkaipuina hi a tam ngawt ang. Buh ei chhetu pangngang tam tak pawh hi mihring tân hmuh an har a, damdawi hmanga han enkawl

dâwnin damdawi a to bâkah khatiang damdawi (chemicals) thil kha chu t̄hat lohna dang a lo awm leh zêl si a. Savate tân erawh an chaw tui tak a nih si avângin awlsam takin an thiar bo zung zung mai a, hêng savate avâng hian hlâwk tak takin buh leh thlai kan lo thar t̄hîn reng a ni tih te pawh zir chhuak ila a t̄ha âwm e. Savate hi khawvêl timawitu an ni a, sava rawng chi hrang hrang mawi tak tak han hmuh te, hrâm dân chi hrang hranga an han hrâm nak nak mai han hriatte hian khawvêl hi a tinuam a ni. Tin, savate hian hriatna mak tak an nei a, lîrngîng t̄urte pawh an hre lâwk thei. He an hriat theihna mak tak hi mihringten kan zir chhâwn thiam hunah chuan kan la chhawr nasa hle dâwn a, nunna tam tak chhanhimna a ni dâwn a ni. Hmuhna apianga sava tâwngh tloh tloh hi khaw khat naupang t̄ha leh fel an vâng khawp ang. Tichuan, naupang t̄ha zawng zawngtena kan tih ngei ngei t̄ur chu savate duat taka enkawl hi a ni.

(Naupang Inkhâwm Hruaina Bu 2007, 'Naupang T̄ha leh Nungchate' tih Lalrinmawia Sohnêl ziaak a t̄anga lâk chhuah a ni - Ed.)

ISUA KUM PUAN

“Riangvaite hnênah Chanchin Tha”

Luka 4:18-19

- Rev. Zonunsânga

Phainuam

Kohhran chu intodelh tûr tiin kan inzirtîr a, a dik a ni. Hei hi kan kohhran din nghehna leh ropuina pakhat pawh a ni. Kan ti zêl ang. Zawhna inzâwt ila - Kan bul hnai maiah kan unauten rim taka Lalpa tân an tih mêk lai hian en liamin, ‘intodelh tum rawh u’ kan tihsan zêl dâwn em ni ang? Hmasa tûr a awm em?

Isuan a tanpui thinte kha a chipuite an ni. An mamawh lai tak khân, ‘Mahniin intodelh lo tum ve tawh ta che u’ a ti em? Tanpui an ngaih hunah tanpui hmasain a zirtîr a, luang chhuak thei tûra an awm hunah luang chhuak thei tûrin a fuih bawh. Hei hi Isua policy pakhat a ni ang.

Antiokei miten an theih ang tâwkin Judai rama tām tla tuarte tân an thil neihte an thawh khâwm a ni tih kan hmu a. Hei hi thil ropui tak a ni. Kan vêlah rethei zawk, ei tûr nei lo, ril tām te an awm ang.

Sangha pahnih leh chhangpêr panga hmanga mipui 5,000 hraitu khân nangmahni hian ei tûr pe rawh u min ti nawn leh mai ang em? Kan neih sa hi

Lalpan ril̄tām zâwkte, mamawh zâwk kan bul hnaia mite tân tihpun a duh ang a! Chutih rualin ṭanpui ngai nih aia mite ṭanpuitu, petu zâwk dinhmun hlutzia hre thiam tûra inzirtîr erawh chu kan mawhpurhna a ni ngei ang.

Mi ṭhenkhat chuan kutdawh rilru kan siam mai mai an ti ṭhîn. Eng tehna nge kan hman? A dikna chen awm mah se ngun taka ngaihtuahin mi dangte ṭanpuina kawnga min tiṭhuanawptu mai a ni thei em? Mi dangte kan ṭanpui hian kutdawh tûrin em ni kan ṭanpui ṭhin? Ni lo ve. Ṭanpui an ngaia kan ṭanpui mai ṭhîn zâwk a ni. Isuan a ṭanpui ṭhinte kha kutdawh te, riangvai tak tak zâwkte an ni.

Hna an thawh theihna tûra ngai hmasaah a ṭanpui a, a fuih a, a zirtîr a, mahni kea ding thei tûrin a ṭanpui a, an kal mai ṭhîn chu a nih kha. Kea an kal theih hnu, mahnia hna an thawh theih hnuah kut an dawh thar leh tâk thu kan hmu lo.

Ṭanpui ngaite ṭanpuia, hliam tuarte tuam dam hi kan tih ṭhin leh kan tih mêk pawh a ni a, hei hi kan ti zêl ang. Rahbi tleu tawh, kal ngîl hlei thei tawh lo te rahbi tuksak te, zirlai harsa ṭanpui te, damlo leh chan chhe zâwkte ṭanpui hi kutdawh rilru puttîrna a ni kan ti phal dâwn em ni? Mahni kea kal thei tûra kan fuihna leh kan duhsakna hi Lalpan mal a sâwm zâwk ang tih a rinawm êm êm a, a hna kan thawhpuina zâwk a ni ngei ang (Matthaia 25:40).

LALPA REMRUAT

– Vanlalchhuanawmi
Thenzawl Vengthlang Kohhran

He khawvêla kan awm
chhûng hian hlimna te,
lâwmna te, lungngaihna te
kan tâwk dâwn a, kan tâwk
mêk zêl bawk a. Hlim reng
thei kan ni lo, hlim ni a her
liam a, lungngaihnain a
rawn zui leh a. A chângin lâwmna tûr hlîr kan tawng
a; mahse, a tâwpah kan tap leh thîn.

Mihring nun a ni miao a, kan rêl theih leh rem
kan ruat theih a ni lo. Thiantê zîngah pawh
hlim takin awm thîn mah
ila hlim reng theih a ni
bîk lo. Min rêlna te, min
sawi chhiatna te kan hre
leh a, kan na êm êm thîn. Tihlêt ve hrep mai te hi a
châkawm duh khawp mai. Mihring nun hi chu phuba
lâk châk rêng rênga nung a ni miao a.

Mihring kan nih chhûng chuan natna te tâwk
thei kan ni a, thihna hial pawh tâwk thei kan ni.
Dam reng tûr kan ni lo va, kan la thi vek dâwn. Hlim

hmêl pu reng thei kan ni lo va, thihna avânga ãah hun pawh kan nei ang.

Kan hmangaih tak takten min kalsan hun pawh a lo thleng ang. ãah mai loh chu tih theih neih loh hun pawh a lo thleng dâwn a ni. Khawvêl a ni miau va, kan rêl leh rem kan ruat theih a ni si lo. Pathian hian amah kan hnaih theihna tûr hian mihringin thil ãa lo tak tak anga kan ngaih zawng zawngte hi kan chung a thlentûr pawh a lo ti rêng rêng lo. Nimahsela, kan tawrh zawh loh tûr khawp rilru natna hi kan Pathian hian min pe dâwn lo. Hêng zawng zawng tuar theia kan awm hi Lalpa remruat a lo ni zâwk a, hêng thil te hi tuar thei lo ni ila Pathian hnaih duhna thinlung kan pu lo vang. Pathian mamawh ve lo ang maiin kan nungin kan khawsa dâwn a ni.

"God so loved
the world that
He gave His
only begotten
Son"

Kan chung a thil thleng eng pawh a hun laia lâwmawm viau lo emaw, tawrh hrehawm tak tak te pawh hi Pathian kan hnaih theihna tûr hmanrua leh kan tâna ãa tûra **Lalpa remruat** vek zâwk a lo ni.

*Dam rei leh rei loh ai chuan, damohhung nun hman dan
tur hi a ngaih pawimawh awm zawk*

- H.C. Dalley

VÂNTIRHKOH

- R. Malsâwmthluanga

Ramhlun Vêngthar

Kan khuaah hian Primary Sikul chauh a la awm a, zirtîrtu pathum an awm a, an vai chuan AIDS hlau zirtîrtu vek an ni a, min thlauhthlâk thu hlaah chuan khawtlâng mipui nên an inthurual thap a ni. Ka tân chuan chu sikula luh chu vânram kai ai pawhin a khirh zâwk ang a, thla tel loa thlawh pawh a awl zâwk âwm e.

Tûk khat khaw chhûnga ka tei luh tûmin tlângau hi a rawn au a. Zirtîrtu thar, mi lian fa, phai aţanga BA pass an nei dâwn a ni âwm e. Vawîinah khua a rawn luh dâwn avângin Community Hall-ah a khawnâwtin lo hmuah tûr a ni. Ka nu leh kei tiam lovin.

An mi thar chu zirtîrtu awm sate ang lo takin lehkha thiam tak tak hi a lo ni a, Headmistress tûr a ni baw k âwm e. ‘Ngati nge mi hausa fanu lehngâl kan khuaah kher?’ tih

chu mipui zawhna ber a ni a. A hre ber tûr amah tak zâwt ngam si loin an inzâwt an inzâwt thîn.

Pathian zârah kei pawhin ka kum sâwmpakhatna hmêl ka lo hmu ta reng mai. Ka ngaihtuahna pawh a fîng sâwt viau a, ka thînlungah hian zawhna a tam êm êm a. A châng chuan kan dinhmun awmzia hriat tum hian ka inngaihtuah veng veng thîn a, thil awm dân ka hriat ang ang te ka han chhuidawn a; mahse,

eng mah tak tak ka hre thiam pha ve ngai lo. Ka nu lah chuan zawhna ka zâwt ang tih a hlau viau ni tûr a ni, chutiang lam thua ka luh dâwn apiang chuan thu dangah a pakai hlauh zêl. Ka hmaa thim awm chu a thim ang angin ka pâwng pal ve mawp mawp mai a ni. Mahse, ka nu chuan hmangaih tâwp loin min hmangaih a, ka tân hian a thawk bawrh bawrh a ni ber mai. A châng chuan min melh leh veng veng thîn. Tûn hnua ka ngaihtuah lêt leh hian ka nu khân min thihsan huna ka hmakhua tûr ngaihtuahin lainat takin min lo thlêk leh vang vang thîn ni ber hian ka hria. A chhan chu a mitah khân lungngaihna nasa takin a chhuah mittui a chhuak ka hmuh fo vâng a ni. Ni e, min han thihsan vaih se zawng ka chanvo tûr chu ramhnuaia tlûk hlum a ni mai dâwn si a.

Tûk tin deuh thaw hian hnim buk phêna thutna remin sikul ka la kai ve ̣tauh ̣tauh reng a, ka hriat phâka an sawi zirlai ni âwm ang ang chu râlkhât ạtangin ka lo hre bel ve hle thîn a, eng nge a ̣tangkaina pheï chu ka hre lêm lo va. A nuam hi ka ti ve êm êm thîn. Inah ka han haw a, ka nu hna thawk a lo haw ve leh eng sawi set set loin ka zirlai thiam thar ang apiang chu ka chham chhuak zat zat thîn. Ka sawi zawh apiangin ka nu chu a hlim viau tûrah ka ngai thîn a; mahse, a ngui nghiai a, a mittui a parawl leh kiang thîn. A châng hi chuan a han nui ve leh sak thîn a, chutiang ̣umah zet chuan a hlim hle nia hriain ka lâwm êm êm thîn a, zir belha thiam belh nghâkhlel takin phûr takin khumah ka chuang kai thîn.

Ni khat chu naupang sikul bâng an haw darh hnu thleng hian ka sikul veah chuan ka ðu reng a, haw mai thei niin ka la inhre tlat lo. Vawiina an thil sawi rual pakhat kha ka hre thei tlat lo. Ni danga an sawi ðhin kha chu vawi thum an sawinaah ka lo zâwm ve nghâl zat thei ðhin kha a nia. Mahse, vawiina mi zet kha chu eng nge a nih ka hre lo mai pawh a ni lo a, eng ðawng nge a nih ka hre lo hrim hrim. Ka inngaihtuah mûk khawp mai. An zirlai ðhenkhat hi chu ka tân thiam ngaihna a awm ve tawh dân lo niin ka hria a, ka lungngai a, naupang tê e ti lo chuan ka bei a dawng ngawih ngawih mai a ni.

Chutia chechâng loa ka indawm kun tlawk tlawk lai chuan nula pakhat hi ka hmaah a rawn ding lawr zuah mai a. Ka harh zawk a, min hau ngei dân a nih hi tiin ka khûr nghâl der der a. Min hau ta nghâl mai lo chuan, “Mama, tu nge i hming le?” a han ti dam thlap a. “Ih ih ih...Famkima.” “Sikul kal loin eng nge hetah i lo tih a?” “Ka hre lo.” Ka tho thuta a chak thei ang berin ka tân haw nal nal a.

Chu nula chu an zirtîrtu thar a ni tih ka hria a, mi thilithei deuh fa an tih avângin ka hlau khawp mai. Ka tân chhiatsan pawh khân ka hawi lêt tawh lo hrim hrim. Amah nên khân hnai taka inçhâwn kan nih avângin ka hmu Chiang ang reng viau a, a hmêl lah chu a han ðha êm êm lehngghâl a. Kan khaw nula hmêl ðha tia an lo sawi ve ðhin Ðarlâwmi te nên ngat pawh tehkhin rual lohian an inthath hleih a, a hmêl ðhat dân leh mitmeng kha ka ngaihtuah hian

mihring pângngaiah tehkhin tûr âwm ang ka hre lo. Ka nu min hrilh thîn vântirhkoh, ka la hmuh ngai miah loh nên an inang âwm mang e tiin ka ngaihtuah thîn. Ka nu hian vântirhkoh thawnthu hi min hrilh ve fo a, “Vântirhkoh nula hmêl tha tak hi a awm a, a hmêl tha êm êm mai a, chu vântirhkoh chu hmangaihnaa thum khah tlat a ni a, thla hlai deuh a nei a, vân aţanga lo thlâwk thlain chu a thla hmang chuan a thlâwk kual a, hmun hrang hranga naupang ţanpui ngai leh mangangte a chhan chhuak thîn” tiin min hrilh fo a ni.

Ka tawm rûkna an hriat chhuah tawh avângin lungchhe takin sikul kai ka bânsan a, kan kawmthlang pang chhengchhe taka ka nu hnathawk ka pui thîn. Ni tin hian sikul ka ngai thîn a, ka theih tâwk hna ka thawh ve tum pawhin sikul ka hriat rengna a bo ngai lo. Ka thut hmunah khân suangtuahnain ka thu thîn a, zirlai naupangin hlim taka hla an sak leh châng an sawi rual anga ngaiin rilru vêkin ka lo zâwm thîn.

Khua a vâţ ţan tawh a, kan in dâp kawngkhâr hi tu emaw hian a rawn bêng dap dap a. Ramsa ni-ah ngaiin ka nu chuan chem a chuh vat a, mau bung min pe baw a. Mahse, hmeichhe aw hian, “In awm em?” a rawn tih tâk avângin thlahrâng a nih ngei ringin kan meng phâwk dîn khawp mai. Chhâng loin kan ngawi reng a. Hmeichhe aw vêk chuan, “In awm em, in khaw sikul zirtîrtu ka nia, ka rawn lêng thei ang em?” a rawn ti leh a. Chutah zet chuan

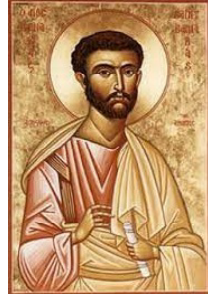
hmangaihna leh lainatna nêñ kan zirtîrtunu min lo chhâwn thîn. Kan zirtîrtu nu kiangah chuan zirlai bu chhûnga mi mai ka zir lo a, nun ka zir tel thîn. Hmangaihna, lainatna leh khawngaihna te hian mihring nun hi engti takin nge a lo chawm nun thîn tih ka lo hre thiam ve ta a. Chu chuan mi tuihnai lo ber pawh mi duhawm berah a chantîr thei tih pawh ka lo hre ta.

Pawl sâwm ka pass tûkah ka nuin min boralsan a, BA ka pass niin kan zirtîrtunu chuan min boralsan bawh. Mahse, tu ma hriat loha tlu hlum mai tûr kha kaih thawh niin, kal zirtîr ka ni a, ka kal ka kal a, kal nuam ka ti laklawh a, harsatna khawlhkham ber kârah pawh ka kal zêl a, tûnah chuan mi nazawng thlen peih loh hmun sâng ka thleng vûng tawh a, mi awhawma an sawi ka lo ni ve ta hial a nih hi.

Ka hun liam tawh kha chhuanawm lo viau mah se ngaiin ka chhui lêt fo a, kan zirtîrtunu hmêla hmangaihna leh lainatna lang chhuak thîn kha mitthlain ka hmu fo a, ka thla a va han muang thîn tak êm! Ka nu vântirhkoh sawi fo angin manganna leh buainain min chîm laiin min chhan chhuak a, ka hriat thîn vântirhkoh thla nei ni ve lo mah se ka tân chuan vântirhkoh duhawm ber a lo ni si. Professor tia mi hriat ka nih hnu thleng pawh hian kan zirtîrtunu ang nih kha ka la chhâk reng a, amah ka ngaihsânna leh zahna kha a ni têlin a zual zêl zâwk a ni.

BARNABA

Barnaba hi a hming tak chu Josefa a ni a. Tirhkohten Barnaba an ti a, chumi awmzia chu ‘Thlamuanna Fa’ tihna a ni a, chutiang chuan an sawi ta zêl a ni. Puithiam chi (Levia) a ni a, Kupra thliarkâra awm a ni. Mi t̃ha tak a ni a, Thlarau Thianghlim leh rinnaa khat a ni. Jerusalema awm Johana, Marka an tih kha a tupa a ni baw.

Mi thilphal a ni

Barnaba chu Jerusalema kohhran ding tîrah member hmasa a ni a. Ringtu hmasate kha rilru hmun khatin an awm a, an thil neih zawng zawng

an in̄tawm a, tu mahin mahni sum neih ‘ka ta bîk a ni’ an ti lo va. Chutih lai chuan Barnaba hian Kupra thliarkâra a lo a hralh a, a hralhna man chu tirhkohte hnênah a rawn keng a.

Heta t̃ang hian Barnaba chu mi rinawm, thilphal tak a ni tih a hriat theih a. A hnuah Anania leh Saphiri te nupain ram an hralh ve a, a t̃hen zêp ruin tirhkohte ke bulah an rawn dah ve a. Peteran a lo hre si a, an thih phah hial a nih kha.

Barnaba chu Paula tilârtu a ni

Barnaba hi mi inngaitlâwm tak a ni a. Paula a pianthar hlima Jerusalema a kal khân Kristiante tiduhdahtu nia an hriat avângin an lo lâwm lo va. Barnaba erawh chuan Paula chu tirhkohte hnênah a hruai a, Damaska khaw kawnga Isua inlâr a hmuh thu leh a pianthar tâk thu te a hrilh a. Chuta țang chuan ringtute zîngah Paula chu a khawsa ve ta a ni. Ringtute zînga tlângnêl taka Paula a awm theihna chhan hi Barnaba vâng a ni.

Suria rama Antiokei-ah a kal

Stephana lunga den hlum a nih hnuah ringtu tam takin Jerusalem an chhuahsan a, hmun hrang hrangah an kal a, an kalna apiangah Krista thu an hril zêl a. Mi ținkhat Suria rama Antiokei khuaah an kal a, ringtu tam tak an awm a. Chu thu chu Jerusalema kohhranhoten an lo hria a, Barnaba chu an hnêna kal tûrin an tîr a. Antiokei khuaa ringtharte chu rinawm taka Lalpa vuan reng tûrin a fuih a. Lalpa hnênah mi tam tak an tel belh a, kohhran ța tak a ding a. Antiokei khuaa kohhran din nghehna tûrin Barnaba hian a thawh hlâwk hle a ni.

Paula a zawng chhuak

Barnaban Jerusalem kohhran hnêna Paula a hmêlhriattîr hnu khân Paula chuan huai takin thu a sawi thîn a, Grik Juda-te hnênah thu a sawi a, anmahni a hnial thîn a. Grik Juda-te chuan an hua a, tihhlum an tum a, Kristiante chuan a pianna khua Tarsa khuaah an kaltîr a.

Barnaba chuan Paula chu a zawng chhuak a, Antiokei khuaah a rawn hruai a. Kum khat zet an thawk dôn a, mi tam tak an zirtîr a. Antiokei khuaah hian zirtîrte chu Kristian an ti a, Isua Krista ringtute Kristian an tih hmasakna ber a ni.

Missionary atân Paula nên kohhranin a tîr chhuak

Antiokei khuaah Barnaba leh Saula chuan thahnemngai takin rawng an bâwl zêl a. Kohhranho zîngah chuan thu hriltu te, zirtîrtute an awm a. Chawngheia an tawngtai laiin Thlarau Thianghlimin Barnaba leh Paula chu ruat an nih chhan anga kal chhuahtîr tûrin a hrilh a. Thu hriltu leh zirtîrtute chuan an lu chung a kut ngatin, missionary tûrin an tîr chhuak a. Tichuan, Barnaba chu Paula nên missionary ni tûra Thlarau Thianghlim tîrh chhuah hmasak ber an ni ta a ni.

Barnaba nun ațanga kan zir tūrte

Barnaba hi rawngbâwltu chher chhuaktu țha tak a ni a. Kohhranhoten an zînga tel tūra an duh vak loh Paula pawh an zînga awmtîra titlângnêltu a ni a. Grik Juda-ten tihhlum an tum pawhin a hum a, Tarsa khuaah a kal a, rawngbâwl dân tūr a hriat loh laiin Antiokei Kohhran enkawl tûrin a sâwm a ni. Johan Marka pawh kum la naupang tak ni mah se thu hril tūra an zinnaah a hruai a, țha takin a chher chhuak bawk.

Kohhrana rawngbâwltu hmasa zâwkten la naupang zâwkte țangkai taka hman thiam leh chher chhuah tum zêl hi kan intihhmuh atân a țha khawp mai.

(*'Bible-a Mipate'* tih lehkhabu PC Laltlani ziaak ațanga lâk chhuah a ni- Ed.).

www.mizoramsynod.org

3 Quiz INHRIATSLAK

Bible hmangin zawhna hrang hrang chhân tur kan rawn dah leh ta, eng zât nge kan chhân theih i han enchhin ang u aw....

1. Bible bu pumah hian bu eng zât nge awm?
2. Thuthlung Hluiah bu eng zât nge awm?
3. Thuthlung Tharah bu eng zât nge awm?
4. Bible-ah hian tu ziaik nge tam ber?
5. Thuthlung Tharah hian Chanchin Tha bu pali a awm a, eng te nge?
6. Abrahamama hming hmasa kha eng nge kha?
7. Thlâna an phum vek tawh, ni li hnua Isuan a kaihthawh leh kha tu nge kha?
8. Nova lawng kha eng tlangah a innghah kha?
9. Nova fapa pathumte hming kha tu te nge?
10. Tlangvâl fel deuh, a pu nupuiin thil sual ti târa a thlêm a, a duh loh vânga lung ina tâng, a hnua Aigupta ram lal ber dawttu lo ni ta kha tu nge?
11. Hmeichhe huaisen deuh, mahni hnampuited him nâna thih hial pawh hlau lo kha tu nge kha?

1. 66; 2. 39; 3. 27; 4. Paula; 5. Matthaia, Marka, Johana;
6. Abraham; 7. Lazara
8. Ararat tlangah; 9. Sema, Hama, Japhetha; 10. Josefa
11. Esther

Kum thar kan chuang kai a, kum hluia in thil tih tha lo te kalsana, thil tha tih chhunzawm zêl tûrin ka duh che u a. Kum hlui aiin kum tharah hian kum khata in upat belh vek avângin kum hlui ai chuan in lo lian sawt vek tawh bawk ang a. Ka hmu châk êm êm vek tawh bawk che u a ni.

Kan hripui lah hian kian a la tum mang si lo va, school kala class room-a in zirtîrtute thusawi ngaihthlâk in châk tawh ka ring a, chutiang bawkin Sunday School-ah pawh a tam zâwk hi chu in la kal thei lovin ka ring bawk a. In zirtîrtuten thu tha tak tak an hrilh thin che u leh, in zirlaite ngaihnaawm taka an sawi thin te ngaihthlâk leh in châk tawh vekin ka ring bawk.

Eng pawh ni sela, dân pângngaiin ni tin school leh Sunday School te kal thei lo mah ula, mahni in lamah phone hmangin in zirlaite an rawn zirtîr thin che u a, uluk tak leh taima taka in zir ngei ka beisei tlat a ni.

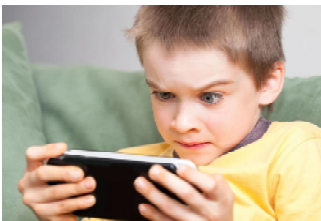
Kei pawh ni dang angin duh duhin vâk kual thei ka ni ta bîk lo va, mi ina lên luh te a inthlahrunawm ta êm êm a, chu vâng chuan a rûk deuh hleka in awm dân en thlâk a ngai ta a ni. Mahse, he ka thurûk hi chu ka hrilh dân miah lo che u.

Lehkha zir ṭha lo ka hmu

Lehkha zir aia mobile phone khawih peih ka hmu nual che u a. Ka va han duh lo tak êm. A hma lama ka sawi tawh angin ni tin school-ah kalin in zirtîrtute zirtîrna in dawng thei lo va, online hmangin an rawn zirtîr ṭâwk ṭâwk che u a, a hnua in zirlai hriat thiam tuma zir chhunzawm in tlêm êm êm mai hian min tilâwm lo hle a ni. Nasa taka zir a ngai a, kan dinhmun avângin a hma ai daiha zir nasat a ṭûl tehreng nê. Lehkha zir aia mobile games tuipei zâwk in tam êm êm mai hi chu a Kristian naupang zia lo êm mai a, tân aṭang chuan lo sim tawh ula, lehkha zir ngai pawimawh ula, mahniin hun bi fel tak insiam ula, a tlêm thei ang ber mobile phone khawih nân hun lo hmang tawh ang che u.

Chhûngte puîh nachâng hre lo ka hmu

In nu leh pa te, in u te leh in chhûngte an buai êm êm a, chutih lai chuan anmahni puîh tum miah lo, mahni tih theih ang tâwk tâwk pawh lo tih ve tum miah lo in awm ṭhîn hi a va pawh tak êm. In mamawh zawng zawng ngaihtuahsaktu che u in chhûngte in theih ang anga in lo puîh ve hian an

lâwm êm êm a ni tih hria ula, thil harsa leh in tih theih loh ti tûrin an beisei hauh lo che u a, in tih theih ve tâwk in lo tih ve hian an lâwm tâwk êm êm a ni. Chhûngte puilh tum miah lo va, mahnia phone biha lo nui khi vur vur ringawt naupangte hi Isua naupangte awm dân tûr a ni lo tih lo hre tawh ula, in insiam tha vat dân nia.

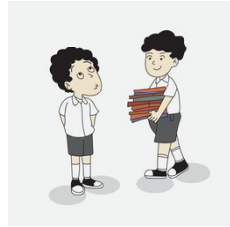
Lehkha zir taima deuh deuh pawh ka hmu

Mahni zirlai taima taka zir leh thiam tum tak tak, hlawhtlin tum êm êm mai pawh ka hmu a. Hêngho vâng hian Pathian hnênah lâwm thu ka sawi a ni. Nakina kan ram leh kohhran hruaitu la ni tûrte niin ka hmu a. Taima takin lehkha an zir ang a, a hlawhtlinna an hmu ang a, an rualpui thenkhat thlêmna do zo lo leh nun uluk peih loten an zirna an bânsan vâng leh thil tha lo tih vâng a an pên bosan hunah pawh Isua rinna lama nghet taka ding tûrte an ni a, hêngho hi kan nghahfâk tak meuh meuh in ni tih in lo inhre thar leh dân nia.

Hlawhtling tûr te, mite ngaihsân hlawh tûr te, ram, khawtlâng leh kohhran tâna mi rin tlâk leh inngahna tlâk ni tûr hian hrehawm tam tak paltlang a ngai a, hun harsa leh khirh tak tak pawh paltlang a ngai thîn. Chutiang hunah pawh mahni tuma chiang taka ding a, thil tha lo lam rêng rêngin a hruai kawi theih loh khawpa rilru nghet in nih zêl ka duh

a, a òl hunah chuan rual pàwl loh ngam te, mawl nih hlawh hun te, changkang lo nih hun te pawh a awm ang, chutiang zawng zawng huaisen taka paltlang ngamte hi a tâwpah chuan mi zahawm leh chhuanawm, miten an zah rawn leh ngaisân chu an ni òh tih hriain tûna kan dinhmun òheuh aţang hian hmasawn tuma ke kan pên a, kum hlui aia kum thara hmasawnna eng emaw tal nei òheuh tûrin tan han la sang sang teh u le.

Korean ngaisâng deuh ka hmu che u

Korean-ho hi an fai a, an thianghlim a, anmahnia entawn tûr tha lai entawn a, hun harsa tak paltlanga hlawhtlinna lo chang tate ngaisân hi ka sawisêl hauh lo. An awm dânna thil tha zir tûr awm ang ang chu zir rawh u. Amaherawhchu, an hmêl leh chezia ringawt lâwm a, ngaisâng a, âtchilh in awm hial mai hi chu a pawl khawp mai.

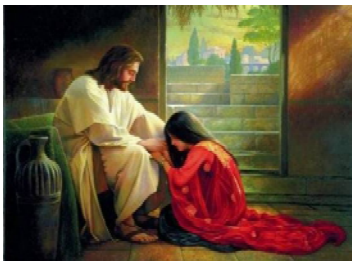
Krismas leh kum thar inkârah khân thil pawimawh lei tûrin bazarah ka kal a, Millenium Centre bangah sâwn Korean tlangvâl pakhat thlalâk lian êm êm mai,

a birthday lawmpuina intâr ka hmu a. Chuta ka rilrwa thil lo lang nghâl chu: “Kan ngaihsân zâwng leh duh zâwng hi kan tilang nasa ta mang e. Hetiang vêl buaipuitute hi ka châwm leh ka enkawl an ni lo va, ka sawisêl phâk pawh va ni hek suh. Ka châwm leh ka enkawlte hi chuan an ti ve hauh lo vang,” tiin ka kal sawn a. Ka naute u, khatiang buaipui tâwk vêlah kha chuan awm ve lo hrâm ang che u.

Korean-ho ngaihsân hrim hrim in duh a nih pawhin ka khap bur lêm lo che u. Amaherawhchu, âtchilh bur emaw, lehkha zir tibuai

khawp emaw, in nun dân phung hloh phah nân erawh chuan hmanh lul suh u. Khatiang buaipuia

hun in khawhral kha a uiawm lutuk a ni. Chu ai chuan thil tângkai, in tân pawha hlâwk zâwk tûr ngaihtuah leh buaipui nân in hun hlu tak kha lo hmanh zâwk ang che u. Nakina in inchnîr lohna

tûrin hun hlutzia lo chhût ve ru aw.

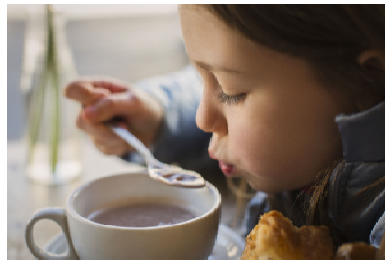
Hriatzauna Huang

LUM LEH VAWT

Thlasik lai a ni baw k a, tân
 ẵm chu lum leh vawt chungchâng
 in han târ lang teh ang aw. Thil lum
 thingpui te leh coffee te hi thil vawt
 ice cream leh cold drink te nên
 chuan a inang lo hle a ni ti r' u.
 Chutiang taka lum leh vawt chu thil
 inpersan nia a lang chung chuan thil
 lum leh thil vawt lo awm chhan
 bulpui kha chu 'lum' (heat) tho a
 ni. Thil lum leh thil vawt a danglamna chhan chu
 thil vawt khân thil lum aiin lumna thahrui (heat
 energy) a neih tlem vâng mai a ni.

Kan thil ei
 ẵngin kan taksa hian
 lumna a dawng a, chu
 bâkah chuan ni ẵngin
 leh lumna pe chhuak
 thei thil dangte ẵngin
 a dawng ẵn baw k. Thawmhaw lum kan hâk hian
 kan taksa ẵnga lumna chhuak tur a lo dang a,
 tichuan, vawt kan tih loh phah ẵn. Kawr lum chhah
 tak pakhat hâk aiin, kawr lum pan deuh zâwk hâk
 thuah hian min tilum hma zâwk baw k.

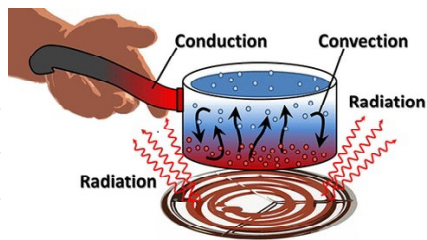

Lumna (heat) chu eng nge ni?

Lumna hi thahrui chi khat a ni a. Thil tê berte (atom leh molecule) che vêlin a siam a ni a, an chêt nasat poh leh a sa nasa a, a chêt mang loh chuan a lo vawt mai thîn a ni. Entîr nân lung hi a sat vur chuan a timûr te tak tê tê, mita hmuh tham loh (molecule leh atom)-te chu rang takin an che tihna a ni a, lung chu a lo hit thlur a nih erawh chuan a timûrte chu an che muang hle tihna a ni thung. An chêt loh thak pheih chuan kha thil kha a vawt thei ang berin a awm tihna a nih chu.

Lumna hi engtîn nge a chêt sawn?

Lumna/lum hi kawng thumin a che thîn a, a chêt dân hi Sâp tawng chuan *conduction*, *convection* leh *radiation* tiin an sawi thîn. Thil sa/lum i khawih chuan a lumna chu i taksâh a lo pakai tih i hre thei ang a, khatia thil lum leh thil vawt a insîka, a vawt zâwka lumna a pakai dân kha *conduction* chu a ni. Boruak tihlumna (radiator) bula i din chuan tuihu lum lo chhuakin i taksa a rawn tilum tih i hre thei ang a, chutianga lumna kal dân chu *convection* an ti. Hei bâkah hian thil lum aţangin hmuh theih lohvin lumna hi a kal chhuak thîn bawh a, chu chu *radiation* an ti.

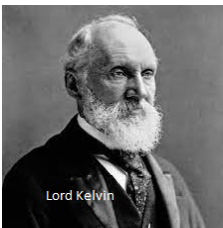

Lum leh vawt tehna

Thil emaw, hmun emaw a lum dân leh a vawh dân tehna hmanrua hi *thermometer* a ni a, a tehna *unit* hming hi *degree* a ni. Lum leh vawt tehna hi

chi hrang pathum *Fahrenheit* te, *Celsius* te leh *Kelvin* te a awm a. Kum 1724-ah khân German scientist Daniel Fahrenheit-a chuan lum leh vawt tehna hi a siam chhuak a, a thil tehna hmanga lum leh vawt teh chu Fahrenheit degrees ($^{\circ}\text{F}$) an ti a, a thil siamna hmuna thil a tih vawh theih ber chu 0°F a ni nghâl a ni. Kum 1742-ah Swedish astronomer Anders Celsius-a chuan lum leh vawt tehna chi dang a siam

chhuak a, hei hi ama hming chawiin *Celsius scale* an ti a. Tui vûra a chan hian 100°C a ti a, tui a so hian 0°C a ti thung a; hei hi a hnuah Swedish scientist Carl Linnaeus-a chuan tui a khal hian 0°C , a so hian 100°C tiin a thlâkthlengsak a, hetiang zâwk hian tân thlengin kan hman zui ta a ni. Kum 1848-ah khân Scottish physicist leh engineer ni bawk Lord Kelvin-a chuan lum leh vawt tehna thar a hmuchhuak leh a, hei hi Kelvin Scale an ti. Kelvin

scale-ah chuan a *unit* hmingah Kelvin (K) an hmingah a, 0K chu thil vawt theih tâwp a ni. Kelvin scale hi chu thil zir bing miten an hmingah deuh ber thîn. 0°C leh 32°F leh 273.15K te a intluk tâng a ni.

Lum leh thlalâk

Thil engkim mai hian lum dân leh vawh dân (temperature) a nei vek a; amaherawhchu, mit lâwnga en mai chuan kan thil hmuhte hi an lum dân emaw, vawh dân emaw kan hre thei lo.

Thlalâkna chi khat, thil lumin lumna a pêk chhuah mit lâwnga hmuh theih loh

(infrared radiation) lo man a, hmuh theih tûra pho chhuak thei a awm a, hetiang thlalâkna hi *thermal*

camera an ti. Thermal camera hi electrician te, kâng thelhtu te, sipai te, ran daktawr te leh mi dang tam takten an hnathawhna kawngah an hmingah tângkai hle a ni. Hripui leng avanga khawsik an awm

leh awm loh en nan thermal camera hi thlawhna tûm hmunah leh rêl chawlh hmunahte pawh an hmingah nasa hle bawk.

Khawvêl a lum telh telh

Mihrinten ram ngaw kan tihchereu nasat avâng leh boruak chhia kan tihchhuah nasat avângin khawvêl boruak a lum telh telh a.

Hei vâng hian chhim tâwp leh hmâr tâwpa vûr khâwn lian pui puite an lo tui phah a, tuifinriat chîm chin a lo sân phah a, thliarkâr thenkhatte pawh tuifinriatin a chîm pil phah hial a ni.

Khawvêl lum zêl tihniam tûr hian ram hrang hrangin hma an la a, tuialhthei hman ngai lo lîrthei hman uar te an intihhmuh hle. Kristian naupangte pawhin khawvêl lum zual zêl tûr vêng tûrin

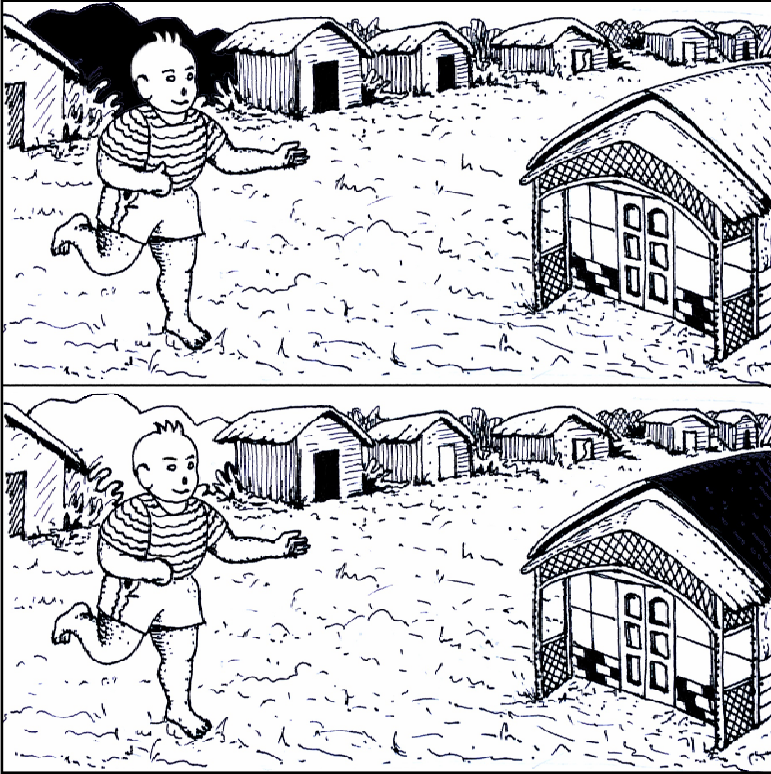
kan theih tâwka thing kan phun uar a, a awm sate duat taka kan enkawl a, a vêng himtu kan nih a ngai a ni.

CHEI RAWH LE!

KA HMUH ANG HMU THEI RAWH

A chung a lemziak chi hnih khi ngun takin en la,
a inan lohna chi ruk hmu thei rawh.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

KRISTIAN TLÂNGAU LEH KRISTIAN NAUPANG MAN PÊK DÂN

Kristian Tlângau leh Kristian Naupang Chanchinbu man hetiangin a pêk theih e.

1. Synod Office, Aizâwlah mahni ngei kalin emaw, mi dang kuta thawnin emaw a pêk theih.
2. Dak (Post Office) kal tlangin Money Order hmangin a pêk theih a. Thawwna tûr address chu hetiang hi a ni.

***The Circulation Manager,
Kristian Tlângau Chanchinbu,
Synod Office, Aizâwl,
Mizoram - 796 001***

3. Bank kal tlangin a pêk theih bawk, hetiangin
 - (1) Account Holder : MPC, SYNOD
Account Number : 10665620059
Bank : **Sate Bank of India**
Branch : Mission Veng Branch
IFSC : SBIN0007058
 - (2) Account Holder : MPC, SYNOD
Account Number : 25047048954
Bank : **Mizoram Rural Bank**
Branch : Khatla Branch
IFSC : SBIN0RRMIGB
 - (3) Account Holder : MPC, SYNOD
Account Number : 001101820000093
Bank : **MCAB**
Branch : Centenary Branch
IFSC : YESB0MAB007

Bank kal tlanga pete chuan an pêk veleh an pêkna receipt an screenshot ang a, agent hming leh address kimchang nêh a hnuaia phone number kan dahah hian Whatsapp leh remchâng dang hmangin thawn ngâh tûr a ni.

Thawwna tûr : PU LALFAKZUALA
Phone No : +91-9862473218

To,

KULIYAWN KOHHRAN SENIOR DEPARTMENT ZIKTIRTU LEH ZIRLAITE-2022

Published by Rev. Lalbiaknia
Synod Literature & Publication Board, Aizawl and
Printed at the Synod Press, Mission Veng, Aizawl - 796001. Copies - 28,000